

ska (armada), na katero je desetletni absolutizem trošil, kar koli je bilo mogoče, po treh hudih bitkah morala zoperniku se ukloniti ter bežati med štiri znane trdnjave, zato je vsak mislil, da mora biti konec absolutizmu in — germanizaciji; tudi se je bilo nadjati, da bo Avstrija opustila osebno politiko na Laškem, ter bolj se oziraje na same svoje dežele celiti začela hude rane, ki so nam globoko vsekane bile po absolutizmu, germanizaciji in po krivi zunanji politiki. Laški boj je 1859. leta v rokah Napoleonovih bil enako sredstvo, kakor 1805. in 1806. leta v rokah prvega Napoleona, ko je iz nekih nemških deželá skoval „rensko zvezo“, da Avstrijo prisili, misliti le na domače svoje zemlje. In res so 1859. leta poredoma mnogi knezovi iz Laškega morali pobegniti, in ni jim več bilo vrniti se ondi nazaj.

(Dalje prihodnjič.)

Glasi v državnopravnih rečeh. Historično pravo in narodna ideja.

Spisal L. S.

„Prosta je pot, ki z ozirom na postavne pravice pelje do porazumljenja vseh narodov Mojih.“

Cesarski manifest od 20. sept. 1865.

Po strašnih državnih zgodbah z velikanskimi nasledki, katerih vrsta se še ne da pregledati, nastopa spet z vso silo na dnevni red notranja organizacija avstrijske države. Nepobitna, menim, je resnica, da mora nova notranja uredba avstrijska taka biti, da bo zadovaljala pravičnim zahtevam vseh avstrijskih narodov, Nemcev kot Slovanov, Madjarjev kot Rumunov, a ne samo nekterih. Iznova nastaja za nas Slovane važno vprašanje: kterege načela se bomo pri tem držali? Ali narodne ideje, ali historičnega prava? Moja misel bi bila: Primimo se narodne ideje! —

Historično pravo je bilo morebiti takrat na pravem mestu, ko se je vlada še trdno držala svojih starodavnih tradicij; ko so na zunaj vladale pogodbe leta 1815., na znotraj pa germanizacija; — takrat, ko se o narodnosti niti črhiti ni smelo. Takrat je res kazalo, uteči se k historičnemu pravu, ker je to edino še nekaj upanja imelo, da se ga bo vlada že iz ljubezen do starodavnih tradicij vsaj kolikor toliko držala.

Dan današnji je to drugače. Narodna ideja je zavladala po svetu. Topovi so pri Solferini in Sadovi razdajali historične ideje, premenili stare historične meje. Kaj naj v tacih okolišinah bode vodilo nam Slovanom avstrijskim? Jaz trdim, da je med vsemi avstrijskimi narodi historično pravo nam Slovanom naj mènj milo, da ugaja mnogo bolj Madjarom in Nemcem, nego nam. Historično pravo je dobri polovici avstrijskih Slovanov historično krivo. Historija je najmilejša ti-stemu, ki je v faktni posesti; zakaj tudi ta je nekako historično opravičena; pa preočito vidimo, da Nemci in Madjari po istem historičnem pravu zahtevajo gospodstvo nad Slovani. Drže se svojega „Beati posidentes“ — in historično pravo tolmačijo, kakor njim bolje služi. Ali ni nespametno za dvoúmen naslov tega prava dajati jasno idejo narodno?

Mi, prijemši se historičnega stala le blodimo (motimo) sebe in vlado. Povse ga sprejeti ne moremo, ako nočemo samih sebe uničiti. A s tem, da nočemo c-lega, podkopujemo sami svojo podstavo. Jaz historičnemu principu pripisujem krivico, da Slovani nimamo skupnega programa, pa mislim, da ga niti ne dobimo dokler se bomo na historijo ozirali. Njemu pripisujem jaz tudi strašno različnost v mislih na zadnjem zboru trojedne kraljevine. Kako je mogoče slovansko narodnost spraviti z madjarskim historičnim pravom? Kako n. pr., Reko vtloviti trojedni kraljevini in vendar se historičnega prava držati?

Mi blodimo pa tudi vlado, ker ji kličemo starodavne spomine nazaj, in prečimo, da obilnega števila svojih državljanov ne more zadovoljiti. Jeli mogoče, da bi Slovake, Rusine, Srbe, Rumune, Slovence po historičnem pravu umirila?

In kaj smo neki po tem potu dozdej dosegli? Madjari, katerim smo pripoznali historične pravice, so si iz njih napravili trdnjavo, v kateri vrše brez obzira na druge narodnosti, svojo izključljivo národno politiko. Čehi so historični pravici za ljubo prepustili Slovake, Rusine in Slovence same sebi. Ali so Nemci ali Madjari zato pripoznali pravo česke korune? Ne malo! Doklej se bomo še dajali prevarjati?

Vse se giblje in suče po celi Evropi po načelih narodnostnih, a mi Slovani bi zaostajali? — Mi hočemo živeti, razvijati se in napredovati: to je naše historično pravo, naše pravo od veka. Hvalimo Boga, da je enkrat napočila doba narodnosti, nam Slovanom gotovo najmilejša. Ne bodimo proti njej nazadnjaki; ne glušimo se ji, da ne otide memo brez naše koristi.

Ali porečete: vlada še ne pripoznava narodne ideje. Morebiti da ne. Ali to je spet gotovo, da ne moremo vselej čakati, dokler bi se vlada s to ali ono idejo do dobrega sprijaznila; saj tudi mi imamo na postavni poti pravico vladi pot pokazati, ne samo ona nam; saj vidi, da dandanašnji po historičnem principu svojih narodov ne more zadovoljiti. Ali je verjeti, da se, n. pr., Nemci na Pemske, ali Slovani na Ogerskem ali v Galiciji dadó majorizirati brez nevarnosti tujega vmešavanja?

Jedini národni princip je vsem narodom enako pravičen, on edin more vse zadovoljiti, in tako postati trdno stalo ednakosti, svobodi in bratinstvu med njimi.

Nekteri se bojé, da bi cela kodrcija nastopila, ako bi se hotela država po národnosti organizirati; ali naj se pomisli, da se nobeno načelo, ni historično ni národno, ne da izvršiti do zadnje pike, zakaj vsaka reč gnana „ad extremum“, vodi „ad absurdum“, pa to mora vendar vsak pritrditi, da po narodnosti država nikoli ne bo tako raztrgana in rakosana, kot je zdaj. Pa naj bi to že bilo, kakor si hoče, to je gotovo, da historični princip veliki množini avstrijskih narodov ne more zadostiti, pa vendar zavisi Avstrije moč, in rekel bi, tudi njen ostanek, le od zadovoljnosti njenih narodov.

Ozir po domačii.

Potovanje k sv. Križu pri belih Vodah.

9. avgusta t. l. sem se napotil s svojo sestríčno, ktera mi je na potovanji kot zvesta prijateljica v veselje in krajši čas služila. Ravno sem prišel na Slemo, to je, precej visok vrh, ki mejí Koroško in Štajarsko, ko je začelo zlato-rumeno solnčice lukati iz-za Ježevga vrha, podpornika visoke v nebo strmeče Raduhe, in razpošiljati svoje kristalno-čiste žarke po moji domovini, romantični Solčavi. Vsedši se na zeleno tratico spomnil sem se Davidovih besedí, s katerimi je občudoval stvarjenje Božje, rekoč: „Etenim firmavit orbem terrae, qui non commovebitur.“ Razgled, kateri se ti tukaj ponuja, je nepopisljiv. Na jugu se dviga velikanska Veža, v zahodu gorata Rinka s sivo Ostrico, na severni strani zobata Olševa in v izhodu košata Raduha. Po Ostrici so se sneženi ostanki, kateri bodo letos obležali, v solnčnih žarih enako diamantom v diademem lesketali. Savinja se je šumljaje vila med temnozelenimi pašniki, kot srebern pas. Gorske ptice so posedale po ostro-zobatih robih omenjenih gorá in dvigale se pod višnjevo nadstropje sinjega neba. Hladni vetrovi so pihali in bučeče se zaganjali od skale v skalo. Oddahniš si enmalo sem pri odhodu izgovar-

jal druge vrstice že omenjenega, v starem zakonu naj-bogoljubnejega kralja, namreč: „Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.“

Ob osmih sem prišel v Št. Jakob, kjer sem ravno gospoda župnika iz cerkve gredočega srečal. Cerkev sv. Jakoba stoji na prav prijaznem holmcu, raz kterega se lahko cela Koprivna pogleda. Drugo se mi je zdelo vse po navadi, samo pred cerkvijo sem zgrešil kokljo, ktera je vsako nedeljo svoja piščeta, farane, ljubeznjivo zbiral pod svoje perute, pa ne ogrevati jih, ampak obrisovati jim čelni znoj in hladiti jim vročo kri, to je, izgrešil sem lipo dišečo, prekrasno drevo, v kateri bi bilo, ako bi jo bil kdo ogladil (votla je že tako bila), gotovo imelo tudi toliko ljudi prostora, kot v isti, ki jo je dopisnik SS. izpod Junske doline omenil v „Slovincu“ štev. 69. Ko sem pozvedal, kam da je prešlo velikan-sko drevo, odgovorili so mi župnik sledeče: „Ko smo obhajali lepo nedeljo, so mladenči na čast veči sloves-nosti po navadi streljali. Nekdo pa je možnar k lipi prislonil, in prigodilo se je, da se je s silno močjo, ker je bil pretrdo nabit, v domače drevo zakadil in ga zažaril.“

Priporočivši se g. J. Laknarju, odrinil sem jo po dolgočasnem grabnu proti Črni. Celó dve uri dolgo pot sem občudoval malo pa zeló hrumečo tekočo vodo in razorano cesto, omiloval živino, ktera po nji voziti mora in premišljeval nečimernost faranov, da je ne popra-vijo. Na polovici poti sem k sreči srečal nekega v okolici bivajočega znanca, ki mi je sporočil, da so jo že letos šestkrat od konca do kraja popravili, pa vedno jo huda nevihta, ktera vse lijake navzdigne, pokončá, ter je tako oprostil svoje sobivalce vsega suma. Dalje naprej so začeli hribi manjši prihajati, ozek jarek se je s časoma spremenil v zeleno dolinico, in mislil sem, zdaj pa zdaj se mi bo prikazal prelepo pozlačeni križ s pe-telinom kviško na stolpu črnske farne cerkve; pa za-stonj; ni bilo ne sluha ali duha o njem. Dospevši v Črno idem precej k cerkvi, al kako se prestrašim, ko vidim vso osmojeno in sè širokimi deskami pokrito cerkev. Sedaj sem se še le spomnil prevelike nesreče, ktera je Črnjane pred tremi leti po ognji zadela. Stol-pova tvorina je za cerkvijo poravnana in med cerkvijo in duhovnico stoji neka koliba, v kateri visijo novi prekrasno izdelani zvonovi, v Črno pripeljani l. 1863. Vnanja oblika je jasen dokaz, da so delo izvrstnega zvonarja Samasa v beli Ljubljani; pa ko sem od zno-traj pogledal véliki še čez 30 stotov težki zvon, sem zapazil, da se zeló luši in da so ga že v tem kratkem času več kot trikrat obrnili, kar me je opomnilo pre-govora, da „ni vse zlato, kar se sveti.“ Na to sem se sè svojo tovaršico podal k Matevžu, najznamenitejemu krčmarju v celi Črni, da sem se okrepčal z juho in kapljico dobrega vinca. Tamkaj sem našel šopek nem-ških kulturonoscev, ki pa razun nekaj rudarjev niso bili domači, ampak inostranci. Pogovarjali so se o pre-teklosti, sedanjosti in vojskinih zadevah; tudi o centra-listih in federalistih so marsikaj kvasili. Ker smo si bili čisto nasprotnih misli, zato sem se hitro odstranil in šel svojo pot, zdihovaje, da bi, ako bi me srečal kdo, ki s pametjo kupčuje, vkljub neugodnim časom je vsa-cemu za en groš preskrbel.

V pol uri se je lepa črnska dolinica zopet spre-menila v temen, kamenit graben, po katerem drví dereč potočec. Na desno in levo se dvigajo veliki vrhunci, obraščeni z jelšo, brezo, smreko in mecesnom. Pihal je hladen veter, ki je omenjeno drevje sèm ter tjà zaga-njal, enako zelenemu morju. Ptičje petje je omolknilo in hitro sem se spomnil Slomšekovih besedí, ktere so izustili pri svoji tretji, pa žalibog poslednji obiskavi solčavskih faranov 21. junija 1861, priporočevaje mla-

dini, pa tudi odraščnim, miloglasno, pošteno slovensko petje, rekoč:

Kjer se pesem ne glasi,
Tam poštenih ni ljudi!“

In to je gola resnica. Kar jaz pomnim, vedno sem slišal, da so se v isti okolici pogajale velike hudobije, tatvina in zeló umori, česar spominska znamenja silo-vito usmrtenih dokaj dokazujejo. Vendar pa moram omeniti, da domačinci niso tako slabo-značajni, ampak ptuji ljudje, posebno izprideni, z nožem vsako uro jako postrežljivi in priredjeni Lahoni, katerih je po istih pla-ninah kot listja in trave. Da imajo vzrok, klatiti se po istih krajih, zató ima skoraj vsak pred svojo leséno kočico naloženo kopo oglja, okoli ktere kot vrabec črn in marogast celi ljubi dan neprenehljivo teka.

(Konec prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Slovstvena drobtinica.

Ni vse tuje, kar se kaže tuje.

„Novice“ so poslednji čas enekrati opomnile: naj brez potrebe nikakor ne zametujemo besedí, ki se nam kažejo tuje, pa so vendar naše, in naj se nikar ne bojimo vdomaćiti si tacihs besed, ki si jih je iz la-tinščine ali grščine izposodil tudi Francoz, Talijan, Anglež in Nemec.

Unidan sem prebiraje Vodnikove „Novice“ na-letel na sledeči stavek, ki sem ga iz „Novic“ prepisal za „Novice“ in ga vam pošiljam, ako vas je volja, da ga daste svojim čitateljem v berilo, če tudi se ne skla-damo o tem z Vodnikom, da Slovenci in Nemci nikoli ne kradejo. Glasí se dotični odlomek, v katerem Vodnik gostoljubnost Slovencev popisuje, tako-le:

„Beseda góst je enaka latinski: hospes ali ho-spis in nemški Gast. Učeni možje so davno pred nami dokazali, da Latinci, Nemci in Slovenci ne kra-dejo eden drugemu besed, temuč da so med seboj bratje ene silno stare matere, ktera jih je v Azii med Perzi-jani in družimi ljudstvi rodila. Če so dalje narazen šli, bolj se je ločil jezik med njimi; same koreninske besede imajo še nekaj stare podobnosti. Zatorej je ne-umno jezikom tatvino očitati, ampak vedeti je treba, da naši evropejski jeziki tudi s perziškim in hebrejskim staro žlahto, in nekaj podobnosti kažejo.“ —d—

Slovenska glasba.

„Národní napevi“

tako se glasi naslov novega zvezka družinskih pesem pokojnega Riharja, kateri je te dni prišel na svetlo. Ta zvezek obsega res mičnih pesem 15, n. pr. „Noč na blejskem jezeru,“ „Priatelj,“ „V logu domačem,“ „Pe-sem mlatičev“ itd. Priporočamo tedaj živo ta novi sno-pič iz zapuščine slavnega Riharja vsem slovenskim pevskim družbam, čitalnicam in sploh vsacemu, kogar veseli národno petje. Dobiva se ta zvezek, kakor tudi prvi zvezek družinskih pesem „Venec“ in drugih cerkve-nih pesem po nizki ceni pri sestri Riharjevi v seme-nišču ljubljanskem.

Kratkočasnica.

* Neki za blagor svojih ovčic skrben fajmošter so faranom svojim živo priporočali, naj jim prinesó vse take bukve, ktere človeku glavo mešajo in mu srce kvarijo, da jih sežgó. Drugi dan pritira dobrovoljen kmet svoje in svojega soseda davkovske bukvice, rekoč: „tukaj-le vam, gospod fajmošter, prinesem tiste